EENIGE WAARNEMINGEN

DER

GENEZING

VAN

VEROUDERDE BEKLEMDE BREUKEN,

DOOR

C. VAN DE WATERING,

HEEL- EN VERLOSKUNDIGE,

TE

BROUWERSHAVEN.

EENIGE WAARNEMINGEN

DER

GENEZING

VAN

VEROUDERDE BEKLEMDE

BREUKEN,

DOOR

C. VAN DE WATERING,

HEEL- EN VERLOSKUNDIGE,

TE

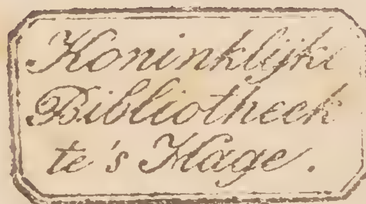
BROUWERSHAVEN.

TE ZIERIKZEE,
BIJ J. VAN DE VELDE OLIVIER,
Boekdrukker en Boekhandelaar.

1844.

— — — ten nutte der lijdende menschheid; het behoort ten minste zoo te wezen, om geen ijdel vertoon te maken in die kunst, welke door eenvoudigheid zich moet onderscheiden.

Prof. **F. S. ALEXANDER,**
Inwijdings-Redevoering,
(*Amsterdam 1843*), Bladz. 22.

De ondervinding, die in allerlei zaken zoo niet de beste, dan toch eene zeer goede leermeesteres is, moet naar mijne overtuiging ook den Genees- en Heelkundige tot leidsvrouw verstrekken. Niet dat ik daarmede zou willen te kennen geven, dat de Geneesheer op het tegenwoordige standpunt, waarop zich de wetenschap bevindt, eeniglijk en alleen zou moeten uitgaan van hetgeen *hij* als ondervinding beschouwt, want deze kan hem misleiden; hij kan in zijne gevolgtrekkingen uit hetgeen hem of anderen in de praktijk is voorgekomen, grovelijk dwalen; hij kan de plaats gehad hebbende verschijnselen aan verkeerde oorzaken toeschrijven; hij loopt somtijds gevaar, een verkeerd inzigt te verkrijgen door het

toepassen der valsche stelling, dat hetgeen volgt, een uitwerksel is van hetgeen voorafging. Ook zijn de vorderingen van den menschelijken geest in *physiologische*, *chemische* en andere wetenschappen, vooral die in onzen leeftijd hebben plaats gehad, te groot en te gewigtig, dan dat men zich enkel aan eene *empirische* ziens- en handelwijze zou vermogen te houden, immers wanneer men aanspraak zou willen maken op den naam van met zijnen tijd medetegaan, althans niet al te verre achter te blijven. Maar met dat al mag men, ten minste ik meen mij daarvan overtuigd te moeten houden, en geloof ook daarin de stem van alle bedaarde *praktische* artsen aan mijne zijde te hebben, de lessen der ervaring, het zij dan eener gunstige of nu en dan ook bij de onvolmaaktheid der kunst eener ongunstige, geenszins voorbijzien. En dat inzonderheid niet, naarmate die ervaring zich meer bevestigt, al spreekt zij somtijds de opgevatte *theorien* tegen, want noch aan de eene, noch aan de andere zijde mag men zich door opgevatte meeningen van den waren weg laten afleiden, omdat het ons om waarheid moet te doen zijn en deze hooger staat dan meening en redenering.

Deze waardschatting van de ondervinding in het vak van genees- en heelkunde (het spreekt van zelf,

dat ik eene goede, welgestaafde en niet op halve en onzekere berigten rustende ondervinding bedoel), heeft mij aangemoedigd, om eenige waarnemingen ter kennis van het geneeskundig publiek te brengen, ter aanbeveling eener zachte behandeling van verouderde breuken. Ieder, die der zake eenigzins kundig is, weet, hoe vele uiteenloopende, ja strijdige gevoelens er bestaan over de behandeling van dit gebrek. Teregt zegt een kundig schrijver, die zich onder den naam van D.r E. verschuilt (*), na *Iets over de leer van* MALGAIGNE, *betrekkelijk Breukbeklemming en Breuksnijding*: «Wie zich opgewekt mogt gevoelen, dit onderwerp nog eens optevatten en grondig te behandelen, — hij zou geen onnuttig werk verrigten.» Op zulk eene grondige behandeling van een zoo veelomvattend en moeijelijk onderwerp, maak ik in geenen deele aanspraak; maar zoo als de heer A. S. VAN NIEROP, Jz., Heel- en Vroedmeester te *Amsterdam*, over dit zelfde onderwerp handelende (†) opmerkt: «uit waarnemingen ont» staan *monographien*, uit deze onze klassieke wer» ken.» Daarom meen ik mij niet te veel te vleijen,

(*) Zie MOLL, en VAN ELDIK, *Practisch Tijdschrift*, *Junij 1843*, Bladz. 369.

(†) *Nederl. Lancet*, *Dec. 1843*, Bladz. 351.

*

wanneer ik geloof dat deze mijne mededeelingen niet geheel en al nutteloos zullen zijn. Eene vierendertigjarige ondervinding, en de gelegenheid tot het waarnemen van vele gevallen gedurende dien tijd geeft mij eenige vrijmoedigheid tot het geven van deze kleine bijdrage tot eene belangrijke zaak. Hooger, dan als eene kleine bijdrage wil ik het niet hebben aangezien.

Geene kunstbewerking is mij bekend, bij welke de *operatie* zoo zeldzaam eenen gelukkigen uitslag oplevert, als die der beklemde breuken. Deze naam echter dunkt mij, dat de zaak niet goed uitdrukt; althans ik voor mij meen grond te hebben, om te mogen vaststellen, dat er geene ware beklemming bestaat bij verouderde darmbreuken, waartegen nooit een breukband is gedragen, of bij welke dit sedert langen tijd is nagelaten, zijnde de breukring of ringen veel wijder, dan tot het omvatten van de hals der breuk noodig is. Zonder beklemming kan er, dit is mij meermalen gebleken, darm- of breukvlies-ontsteking plaats hebben; in zoodanig een geval kan de inwerking der lucht op de ontstoken deelen, wanneer ze ontbloot worden, een doodelijk gevolg hebben. Hier is dus eene krachtige *antiphlogistische* behande-

ling voorgeschreven, geevenredigd naar het ligchamelijke gestel van den lijder; en wat de *taxis* aangaat, in zulke gevallen, als de hier door mij bedoelde, moet men met dezelve uiterst voorzigtig zijn, en vooral daarmede niet te lang aanhouden; vermits men daardoor de ontstoken deelen te zeer prikkelt, en bij gevolg meer kwaad doet, dan goed.

In mijne genees- en heelkundige loopbaan, heb ik gelegenheid gehad, de *resultaten* gadeteslaan van andere kunstoefenaren, aan welker kunde en ijver ik in het minst niet zou begeeren te kort te doen; drie vierden der geopereerden heb ik hen zien verliezen; en ofschoon ik verscheidene lijders behandeld heb, zoo is mij bij mijne behandeling nog geen eenige ontvallen. En zonder met verwaandheid te willen beweren, dat ik de wijsheid in pacht zoude bezitten, meen ik vrijheid te hebben, ja het min of meer pligtmatig te moeten achten, deze mededeeling niet terug te houden, hetgeen nogthans bescheidenheidshalve misschien niet zou gedaan zijn, indien de Hoogleeraar MALGAIGNE niet was voorgegaan, en mij in mijne reeds sedert lang gekoesterde overtuiging versterkt had.

Een lies- darm- netbreuk kan oninbrengbaar zijn, zonder dadelijke vernaauwing van den liesring. Dat

bij breuklijders van tijd tot tijd bij krachtinspanning, of ten gevolge van een misslag in het *diëet*, de breuk uitkomt, meerdere ingewanden uitzakken, of in den balzak nedergedaald, aldaar beklemd geraakt, en niet dadelijk, of na eenig tijdsverloop door henzelven of ook door deskundigen ingebragt kan worden; daarvan is de oorzaak te zoeken in eene onnatuurlijke verplaatsing der ingewanden. Ten gevolge hiervan wordt het buikvlies geprikkeld en een staat van ontsteking geboren; er ontstaat meer toevoer der vochten; de doortogt der stoffen is geheel of gedeeltelijk opgeheven; dit doet de breuk uitzetten en den hals der breukzak om de darmen klemmen. Thans spreekt het van zelf, dat de *taxis*, en over het geheel eene ondoelmatige behandeling en verkeerde hulpmiddelen de inflammatie moeten vermeerderen; dat daardoor meerder spanning en pijn moet ontstaan, en dat nu geene inbrenging in de buikholte kan plaats hebben, door *betrekkelijk* te kleinen omvang van den liesring.

De heer VAN NIEROP zegt (*): « wie zal kunnen » onderscheiden, dat de ontsteking tot het weivlies » van den breukzak nog bepaald is, of reeds tot den

(*) *t. a. pl.* Bladz. 494.

»darm, in de breuk bevat, is overgegaan? Wie zal »bij de opzwelling der darmen kunnen onderschei»den, of de ring al of niet op den darm drukt? »Waarom zoude de ring in dien toestand der darmen, »deze niet drukken, en oorzaak kunnen worden van »den overgang der ontsteking in versterving? Maar »wie zoude, vooral in dit laatste geval het leven van »zijnen evenmensch door strafbare werkeloosheid »kunnen zien te niet gaan?»

Gaarne geef ik toe, dat er gevallen kunnen bestaan, waarin deze onderkenning zeer moeijelijk is; maar waarlijk! dan zal het de *operatie* niet zijn, die den lijder hulp aanbrengt. Deze zal veeleer tot zijn nadeel leiden, want het bloot leggen der ingewanden moet en zal de ontsteking vermeerderen. Ook is die ontsteking in zulke gevallen niet van zulk eenen hevigen aard voor de *operatie*, of men komt ze allengs door eene krachtige *antiphlogistische* behandeling te boven. En indien zich het geval al eens mogt opdoen, dat de lijder *door het niet opereren* kwame te sterven — een geval, dat mij nooit is voorgekomen, — dan zal dit hoogst zeldzaam zijn in vergelijking van die der ongelukkig afgeloopen *operatien*.

Men vindt zelden breuken, die door verstopping

veroorzaakt zijn, en dit ligt in den aard der zaak, omdat de meeste breuken de dunne darmen bevatten. Waar de eerstbedoelden voorkomen, zijn dezelve gemakkelijk te onderkennen aan het niet overal helder geluid geven door de *percussie;* en men kan de harde stoffen door de bekleedselen voelen. Het beloop dezer breuken is zeer *passief*, en de aanwijzing is eene zacht *antiphlogistische* en verdeelende handelwijze, *emollierende* pappen op de onderbuik en breuk; olieachtige *clijsmata;* opwekking of vermeerdering van de wormwijze beweging der darmen; herhaalde *taxis;* dit een en ander, naar de omstandigheden gewijzigd, zal doorgaans in staat zijn, om deze kwaal te overwinnen.

Plotseling ontstane breuken ten gevolge van overmatige krachtinspanning of anderzins, wier terugbrenging door de *contractie* van den ring onmogelijk is, moeten, hoe eerder zoo beter, *geopereerd* worden, omdat zij ligtelijk in *gangraena* overgaan. Men zou daar ook kunnen bijvoegen oude breuken, die door een breukband zijn teruggehouden, in zooverre velen geenen doelmatigen breukband dragen, of dien bezittende, er zeer onachtzaam mede te werk gaan, of ook linnenbanden met eene prop, of een lederen band zonder veer, door eene laakbare eenvoudigheid

slechts vervaardigd door eenen of anderen schoenmaker.

Wanneer men in zulke gevallen den lijders het gevaar onder het oog brengt, waarin zij verkeeren, en hun de *operatie* aanwijst als het eenige redmiddel, wat is dan niet zelden het antwoord? « Als ik toch sterven moet, wil ik liever zacht sterven, dan mij voor mijnen dood nog overgeven aan zulk eene verschrikkelijke *operatie;* deze en die zijn ook *geopereerd,* en ze zijn toch gestorven. » Vrijmoedig durf ik vragen, wie aan dergelijke redeneringen meer schuld hebben, dan zulke Heelmeesters, die van de stelling uitgaan, alle onïnbrengbare breuken te *opereren,* als er spanning, pijn, hik en braking bijkomt, en er ouden en versletenen niet van verschoonen, die somtijds eenige uren na de operatie sterven. Laat het ons, Kunstbroeders, elkanderen niet ontveinzen, gebeurt het nooit, dat men *meent,* volgens kunst en pligt gehandeld te hebben; dat men uitroept: *potius anceps remedium, quam certa mors* (hetgeen ook volkomen waar zou zijn, mits het waar zij, dat de *mors* ook *certa* zij); en dat, wanneer de lijder sterft, de verontschuldiging bij de hand is: de *operatie* wordt meestal te laat ondernomen, de darmen waren reeds in koud vuur overgegaan; en dat men inder-

daad aantoont eene menigte zwarte vlekken, die toch niet in de darmen maar in den breukzak zelven zijn? Niemand mag het vooröordeel ontkennen, dat niet zelden door vooraf opgevatte meeningen ontstaat; de grootste behoedzaamheid en het ernstigste nadenken zijn hier noodig; de zaak is daartoe genoeg van belang.

Maar ik wilde vooral mijne waarnemingen mededeelen, en moest daartoe de voorafgaande aanmerkingen slechts vlugtig opgeven. Ik ga er thans toe over.

Eerste waarneming. In het jaar 1829 werd ik in *consult* geroepen bij de vrouw van T. T., te *O*, buiten dit eiland, oud 45 jaren, van een gezond gestel, met eene onïnbrengbare of valsche beklemde regter liesdarmnetbreuk van geen grooten omvang. Zij had die voor een paar jaren bekomen; dezelve was nu en dan uitgekomen; vroeger had zij wel een breukband gedragen, maar dit nu sedert geruimen tijd nagelaten. Op het onverwachts was de breuk uitgekomen en beklemd geraakt. Bij mijne aankomst vond ik de lijderes in den volgenden toestand: de breuk hard, vergezeld van pijn op het aanraken; de onderbuik gespannen; de vrouw koortsig, de pols vol en snel; geene *sedes;* hik en braking, van tijd

tot tijd gemengd met drekstof. Volgens hare opgave had zij reeds vier dagen in dezen toestand verkeerd; twee Heelmeesters, die de vrouw hadden behandeld, en er den geheelen nacht reeds hadden doorgebragt, hadden de lijderes dringend aangespoord, om de *operatie* tot behoud van haar leven toetestaan, zonder welke men voor haar behoud niet instond. Zij was niet te bewegen geweest, om er toe overtegaan, te minder, daar zij eerst mijne komst wilde afwachten. Ingevolge mijne, op vroegere ondervinding gegronde overtuiging deelde ik niet in het gevoelen dier beide heelkundigen, en stelde de lijderes gerust door haar hoop te geven op herstelling. Ik wendde dadelijk eene sterke *antiphlogistische* behandeling aan; deed eene aderlating van 12 oncen; zette twintig bloedzuigers op den omtrek van de breuk; voorts warme pappen op de buik, koude omslagen op de breuk, en liet om de twee uren een *clijsma emolliens* zetten.

Daar ik één tegen twee stond, en onze meeningen niet tot éène te brengen waren, terwijl intusschen de lijderes oogenschijnlijk in groot gevaar verkeerde, werd er nog een vierde Heelmeester bij geroepen, zijnde de heer F. KELLER, *Med. Chir. et Art. Obst. Doct.* te *Zierikzee.* Ik had het genoegen, dat deze met mij instemde; de *operatie* werd nagelaten; den

Heelmeester der plaats werd last gegeven, om met de aangevangene *antiphlogistische* behandeling voorttegaan, en op den vierden dag na onze eerste komst hadden wij het genoegen, met geringe beweging de breuk intebrengen.

Tweede waarneming. Den 10 Augustus 1830 werd ik geroepen bij C. R., een gezond, sterk man, die sedert verscheidene jaren een balzakbreuk gehad had aan de linkerzijde. Hij verhaalde mij, dat door oorzaken, hem onbekend, de breuk zeer pijnlijk was geworden. Bij het onderzoek bevond ik, dat het een darmnetbreuk was; de lijder was koortsig, de pols vol en snel, de buik opgezet; de pijnlijkheid der breuk nam toe op het aanraken; er was geen stoelgang. Ik beproefde geen *taxis*, maar liet om de breuk heen twintig *hirudines* zetten; deed eene aderlating van 12 oncen, en schreef eene *mixt. antiphlogist.* voor. Voorts liet ik op de onderbuik warme pappen *appliceren;* en op de buik doeken met koud water, met last om gedurende mijne afwezigheid daarmede vlijtig voorttegaan, dezelve telkens met andere verwisselende; voorts om de drie uren een *clijsma emoll.*

Den tweeden dag vond ik alles bijna in denzelfden toestand, behalve dat er gedurende den nacht hik en braking was geweest; ik deed eene aderlating van

10 oncen, *appliceerde* 12 bloedzuigers, schreef hetzelfde *mixt.* voor; liet met de pappen en koude omslagen voortgaan, en *clijsma emoll.* om de 2 uren herhalen.

Op den derden dag vond ik de buik opgezet en gespannen; de breuk hoogst gevoelig; de pols vol en snel; er was meer koorts, dan den vorigen dag. Ik deed nogmaals eene aderlating van 10 oncen, legde 20 bloedzuigers aan, en schreef *Pulv. Aerophor.* voor; ook liet ik met pappen en omslagen voortgaan en het *clijsma* om de 3 uren *appliceren.*

De vierde dag toonde geene verandering, behalve dat zich een sterke dorst openbaarde; het gedronkene werd telkens uitgebraakt, nu en dan gemengd met drekstof; er was geen stoelgang. Ik schreef dezelfde poeders voor; deed weder eene aderlating, nu van 6 oncen, bragt 8 bloedzuigers aan, en liet met pappen, omslagen en *clijsmata* voortgaan.

Ik vond den vijfden dag de pols klein en snel; het aangezigt bleek, de huid met een klam zweet bedekt. Buik en breuk waren in denzelfden toestand; er was geene *sedes* gekomen; hik en drekbraking waren toegenomen; een onleschbare dorst kwelde den lijder. Ik ging voort met eene *venaesectio* van 6 oncen, 12 bloedzuigers; pappen, omslagen en *clijsmata* als vroeger.

Den zesden dag was de buik meer opgezet, en de breuk pijnlijker; ik vond de pols klein en snel; hik en braken waren verminderd; de lijder kon hetgeen hij dronk langer binnen houden. Ik schreef dezelfde poeders voor, liet met de pappen en omslagen aanhouden, en inwrijvingen doen van *Unguent. Bella-don.;* voorts 's morgens en 's avonds *clijsmata* van *Inf. Herb. Nicot.*, met dat gevolg, dat de lijder dien dag eene ruime ontlasting had. Herhaalde proeven met de *taxis* waren vruchteloos.

Zevende dag. Weinig koorts; de huid natuurlijk; de breuk in omvang afgenomen, en niet hard, de buik niet meer opgezet, en geheel ontspannen. Ik schreef een *mixt. oleos.* voor, liet met het *Unguent. Belladon.* voortgaan, nogmaals een *clijsma* van *Inf. Herb. Nicot.* geven. Hierop volgde weder eene ruime ontlasting, en in den loop van dien dag bragt ik, tot mijne groote zelfsvoldoening, de breuk met geringe poging binnen.

Derde waarneming. Men riep mij den 21 November 1834, bij de huisvrouw van A. v. D. S. alhier, oud 65 jaren, eene vrouw van zwakken ligchaamsbouw. Zij had eene regterdijdarmbreuk, voor twee jaren ontstaan, dien zij nooit door een' band had teruggehouden. Bij onderzoek bevond ik de breuk

eene grootte te hebben van een hoenderei, hard en pijnlijk; de onderbuik gespannen; de lijderes koorssig met kleine en snelle pols; zij had geen stoelgang, maar sterken dorst; ik beproefde de *taxis* vruchteloos. Ik liet 30 bloedzuigers om den omtrek van de breuk zetten en verordende warme pappen op de onderbuik en koude omslagen op de breuk, schreef een *mixt. antiphlogist.* voor en liet om de vier uren een *clijsma emoll.* zetten.

Op den tweeden dag was de breuk meer gespannen; de pijnlijkheid was toegenomen, de buik opgezet; er was hik en braking ontstaan. Op nieuw liet ik 20 bloedzuigers zetten, met pappen en koude omslagen voortgaan, en herhaalde de *mixt.* met een *clijsma emoll.* om de drie uren.

Derde dag. De breuk hard en hoogst pijnlijk in den omtrek van den buikring; de buik gespannen; er was drekbraking ontstaan; de pols was snel; het aangezigt bleek; de huid bedekt met een koud zweet. Er was geen stoelgang. Ik schreef voor *Pulv. Aerophor.* en liet 20 *hirudines* om den omtrek van den buikring zetten, warme pappen op de buik, alsook op de breuk, ten einde de nabloeding te bevorderen; met de *clijsmata* liet ik voortgaan.

Den volgenden (vierden) dag bevond ik de buik

minder gespannen; de pols was snel, vermoeid en afgemat. Er vertoonde zich nog hik en drekbraking, alsmede onleschbare dorst; *sedes* waren er niet. Ik zette wederom 20 bloedzuigers, en liet met pappen, omslagen, *clijsmata* en poeders eveneens voortgaan.

Op den vijfden dag was de buik nogmaals in spanning afgenomen; ik bevond de breuk minder hard en pijnlijk; er was van tijd tot tijd braking; de *sedes* ontbraken nog; de *taxis* bleef vruchteloos. Nogmaals liet ik dezelfde poeders toedienen, *Unguent. Bellad.* inwrijven en een *clijsma appliceren* van *Inf. Herb. Nicot.* Na dit laatste middel zag men aan de vrouw alle toevallen van iemand, die door *Narcotica* vergiftigd is, zoo zelfs, dat de omstanders dachten, dat zij stierf; mij verwonderde dit niet, want ieder deskundige weet, welken invloed de *Herb. Nicot.* hebbe op de zenuwen en het ruggemerg. Al spoedig volgde ontlasting; de vrouw viel in slaap; en toen zij ontwaakte, was de breuk ingegaan; zachtkens is de lijderes in krachten toegenomen, een gepaste breukband is aangelegd, en de vrouw heeft sedert geenerlei hinder van haar ongemak gehad.

Vierde waarneming. Men riep mij den 5 September 1835, bij de huisvrouw van C K., te *B*, oud 58 jaren, eene gezonde welgevoede vrouw, doch van

slappen vezelbouw. Zij was reeds sedert jaren gekweld met een regter-darmdijbreuk; de breukband, dien zij had gedragen, beantwoordde niet aan het doel. Toen ik er bij kwam, was de breuk reeds twee dagen geleden uitgekomen; zij was niet in staat die intebrengen; in geen twee dagen had zij stoelgang gehad. Ik vond de breuk hard en pijnlijk; de buik opgezet; de lijderes was koortsig, met vollen en snellen pols; zij was onrustig en werd gekweld door onlijdelijke dorst, na welker lessching zij het gedronkene telkens uitbraakte. Ik beproefde de *taxis*, doch vruchteloos, en *appliceerde* eene aderlating van 12 oncen, 20 bloedzuigers in den omtrek van den buikring, voorts warme pappen op den onderbuik, koude omslagen op de breuk, *pulv. Aerophor.* en om de 4 uren een *clijsma emoll.*

Den volgenden dag bevond ik alles in denzelfden toestand, en liet pappen, koude omslagen en het *clijsma* herhalen, deed eene aderlating van 12 oncen en zette 20 bloedzuigers in den omtrek van de breuk.

Den 7 September was de breuk nog in hardheid en pijnlijkheid toegenomen; de lijderes konde niet verdragen, dat de nog meer opgezettte buik betast werd; zij was zeer onrustig en had een' snellen pols; er vertoonde zich van tijd tot tijd drekbraking; ik

deed eene aderlating van 12 oncen, zette 20 bloedzuigers aan, en *continueerde* de poeders, pappen en omslagen; het *clysma* liet ik om de 2 uren herhalen.

Den 8.e Alles nog in denzelfden toestand; voortgaan met poeders, pappen, omslagen en het *clysma;* eene aderlating van 6 oncen en 12 bloedzuigers.

Den 9.e was de pols snel, het aangezigt bleek, de oogen diep ingevallen, de huid koud, klam zweet, hik en braking, geen *sedes.* Ik liet weder voortgaan met pappen, koude omslagen en het *lavement;* ook legde ik weder 8 bloedzuigers aan; doch inwendige middelen schreef ik niet voor, omdat de man der lijderes mij zeide, daarmede te hebben opgehouden, dewijl alles telkens weder werd uitgebraakt.

Den 10.e was de breuk minder hard; de buik minder gespannen en pijnlijk; hik en braking hielden aan. Ik liet *Unguent. Belladon.* inwrijven; ijverig met pappen en omslagen voortgaan en een *clysma* van *Inf. Herb. Nicot.* toedienen.

Den 11.e was de breuk nog minder hard en in omvang afgenomen; ook was de spanning van de buik weder minder; de braking hield nog van tijd tot tijd aan; er was geen stoelgang; herhaalde proeven om de breuk intebrengen, bleven echter vruchteloos. Ik liet de *medicamenten* wederom voortgebruiken; ge-

lastte het voortgaan met de pappen en koude omslagen, alsmede met het *unguent;* en liet twee *clijsmata* van *Inf. Herb. Nicot.* zetten.

Op den 12.e September was de toestand nog dezelfde. De braking hield nog aan, zoodat niets van hetgeen de lijderes tot zich nam, werd ingehouden, schoon er een weinig eetlust was. Geene *sedes;* voortgaan met al het voorgeschrevene; vruchtelooze beproeving der *taxis.*

Den 13.e September. De lijderes heeft weinig koorts; de pols is klein; de buik nog een weinig opgezet; de breuk nog gevoelig op het aanraken. Herhaalde proeven, om haar intebrengen, zijn vruchteloos. Spijs en drank werd langer binnen gehouden. Al het voorgeschrevene wordt herhaald.

Den 14.e De toestand van de breuk is wel niet verergerd, maar de braking houdt nog aan; nog geene buikontlasting; de proeven tot inbrenging van het ongemak zijn weder vruchteloos. De lijderes, die in geene *elf* dagen spijze in de maag heeft kunnen houden, is uitgeput van krachten.

Na lange overweging, begon ik te denken, of hier ook te gelijkertijd inschuiving van de darmen konde plaats hebben. Doch zulks al gesteld, verhinderde het nog de inbrenging der breuk niet. Verstopping be-

stond er evenmin, gelijk bewezen werd door de *percussie*, die overal een helder geluid gaf; verharding liet zich op het gevoel niet onderkennen. In dezen toestand van zaken gaf ik inëens *Merc. Viv.* unc 1 en liet 's morgens en 's avonds een *clijsma* zetten van *Ol. Recin.* Drie dagen — ik verwonderde er mij over, en wie zou dat met mij niet gedaan hebben? — hield de vrouw den *Merc.* bij zich, eer zij dien *per anum* ontlastte; daarop volgde ruime stoelgang, en de breuk werd met geringe moeite ingebragt.

De lijderes nam van nu af toe in krachten, en op den 15.e dag harer ziekte was het *proces* ten einde.

Ziedaar vier gevallen, wier uitkomst het nut eener *antiphlogistische* behandeling ten volle bewijst. Ik zou ze uit veeljarige praktijk in vroegere en latere jaren met nog anderen kunnen vermeerderen; maar zulks zou niet noodig zijn, want niet de menigte, maar de kracht der bewijzen maakt de klem van het betoog uit. Mijne hier opgegevene en aangeprezene behandelingswijze is niet nieuw, want vroegere en latere schrijvers hebben haar opgegeven. Echter was, gelijk het mij toeschijnt, hunne toepassing niet doortastend genoeg en hebben velen zich ook buiten,

misschien somtijds tegen hunnen wil, laten wegslepen door vertrouwen op het mes, als een middel, dat hun overschoot, wanneer bij het zweven tusschen hoop en vrees ten aanzien der lijders, de laatste bovendreef. Misschien zal de een of ander medelijdend de schouders ophalen en mijne mededeelingen aanmerken als een gevolg, een overblijfsel van de school van BROUSSAIS; doch dit zij zoo, er is geene school, die, wanneer men haar tot overdrijvens toe verkiest aanteklevcn, haar kwaad niet heeft te weeg gebragt; maar ook geene, die haar nut niet heeft geeft gedaan, en in het laatste BROUSSAIS bij verstandige wijziging niet het minst. Ik houde mij althans overtuigd, dat deze *antiphlogistische* geneeswijze niet half zoovele slagtoffers ten grave sleept of slepen zal, als de veelzijdig heillooze *Herniotomie.* Er zijn gevallen zeker, waarin deze haar nut heeft, ja, eene weldoende hand voor den lijder de hand is, met het mes gewapend. Doch die gevallen zijn betrekkelijk zeldzaam; en hoe men ook op *theoretische* gronden in en buiten ons vaderland de leer van Prof. MALGAIGNE miskenne en bestrijde, ik ontveins niet, dat zij ten gevolge eener jarenlange ondervinding sedert lang de mijne was. Vooral heeft eene twintigjarige praktijk te dezer stede mij van haar nut overtuigd, daar ik van mijne vele

breuklijders nog niet één heb verloren. Van mijne vroegere militaire praktijk wil ik niet zoo bepaald spreken, omdat verouderde breuken daarin minder voorkomen, of door een goeden breukband terug-gehouden worden.

Ik eindig deze regelen met de overneming der woorden van den heer VAN NIEROP (*), in hetwelk hij de leer, door MALGAIGNE voorgedragen, en tot welker verdediging onze kleine bijdrage strekte, tracht te bestrijden: «En hiermede stap ik van dit » onderwerp af; mogt het eenige nuttige strekking » gehad hebben, dan zal ik mijne moeite, daaraan » besteed, voldoende beloond achten. Mogt het aan- » sporen, om op de leer van de beklemming der » breuken meer de aandacht te vestigen, en ik daar- » door anderen hebben aangespoord, om daaromtrent » hunne meening en ondervinding mede te deelen, » dan vlei ik mij, geenen vergeefschen arbeid te » hebben ondernomen.»

(*) *Nederl. Lancet, Maart 1844*, Bladz. 553.

